

บทที่ ๔

สรุปผลการวิจัยและข้อเสนอแนะ

๔.๑ สรุปผลการวิจัย

๔.๑.๑ หลักจริยธรรมและหลักธรรมที่เกี่ยวกับธุรกิจ

๑) หลักจริยธรรมทางธุรกิจ สรุปได้ว่า ผู้บริหารทำหน้าที่บริหารจัดการธุรกิจโดยอาศัยความร่วมมือจากพนักงาน ซึ่งมีจุดมุ่งหมายคือการแสวงหากำไร ธุรกิจและสังคมต่างต้องพึ่งพาอาศัยกันและกัน การบริหารงานอย่างมีจริยธรรม คือ การประพฤติถูกต้องดีงาม สังคมยอมรับและเกิดประโยชน์สุขแก่ส่วนรวม จึงเป็นสิ่งจำเป็นอย่างยิ่งเพื่อให้ธุรกิจดำรงอยู่ในสังคมร่วมกันได้อย่างสงบสุข โดยผู้บริหารทุกคนทุกระดับ (ระดับสูง ระดับกลางและระดับต้น) จำเป็นต้องมีจริยธรรมในตนเองทั้งในระดับความคิดและการปฏิบัติ เมื่อมีจริยธรรมด้านความคิดแล้วจะนำไปสู่การปฏิบัติที่มีจริยธรรมได้ เช่น ความซื่อสัตย์ สุจริต ความเสียสละ ยุติธรรม เป็นต้น รวมไปถึงการปฏิบัติหน้าที่ตั้งแต่การวางแผน การจัดองค์กร การอำนวยการและการควบคุม ให้เป็นไปอย่างมีจริยธรรม เมื่อผู้บริหารซึ่งเป็นผู้นำองค์กรมีจริยธรรม จะส่งผลให้เป็นแบบอย่างที่ดีและมีอิทธิพลให้พนักงานปฏิบัติงานอย่างมีจริยธรรมได้ อีกทั้งเกิดบรรยากาศจริยธรรมขึ้นในองค์กร

นอกจากผู้บริหารมีจริยธรรมในตนเองแล้วยังต้องมีจริยธรรมต่อพนักงานโดยยึดหลักการบริหารทรัพยากรมนุษย์แบบระบบคุณธรรม ให้ครอบคลุมทั้งในด้านการจ้างงาน เช่น จัดสรรคนให้เหมาะกับงานตามศักยภาพของแต่ละบุคคล กำหนดค่าจ้างและสวัสดิการอย่างเป็นธรรม จัดฝึกอบรมพัฒนาบุคลากรเพื่อเพิ่มพูนความรู้และทักษะการทำงาน เป็นต้น ด้านสภาพการทำงาน เช่น คำนึงถึงความปลอดภัยในที่ทำงาน จัดหาเครื่องมืออุปกรณ์และเครื่องอำนวยความสะดวกตามความเหมาะสม เป็นต้น และด้านสิทธิในที่ทำงานของพนักงาน เช่น พึงเคารพสิทธิในด้านต่าง ๆ ของพนักงานทั้งสิทธิส่วนบุคคลและสิทธิในการรวมกลุ่ม เป็นต้น เพื่อให้เกิดความชอบธรรมและสร้างสมดุลของประโยชน์แก่ทั้งสองฝ่ายอย่างเหมาะสม พนักงานจะมีความเชื่อถือไว้วางใจ รักดีต่อองค์กรทุ่มเททำงานอย่างเต็มที่และมีความสุข ทำให้องค์กรบรรลุเป้าหมายได้เป็นผลสำเร็จและมีประสิทธิภาพ

๒) หลักธรรมที่เกี่ยวกับธุรกิจ สรุปได้ว่า พระพุทธศาสนาให้ความสำคัญกับการฝึกตนให้มีความพร้อมก่อน แล้วจึงจะสามารถฝึกหรือปกครองผู้อื่นให้ได้ดี ผู้บริหารที่ฝึกตนเพื่อให้ความรู้ความสามารถและให้มีคุณธรรมจริยธรรมในตนเองให้ดีพร้อมแล้ว และยังรู้จักให้รวมทั้งเสียสละประโยชน์สุขส่วนตนเพื่อช่วยเหลือผู้อื่นให้มีความสุข เขาจะเป็นที่เคารพรักของพนักงาน

และเป็นผู้ที่สามารถยึดถือเป็นแบบอย่างที่ดีในการดำเนินชีวิตได้ ส่วนวิธีการดำเนินงานของผู้บริหารจะเริ่มต้นที่การคิดวางแผนเป้าหมายและทิศทางขององค์กรไว้ล่วงหน้า ผู้บริหารจำเป็นต้องมีความคิดที่ดี ถูกต้อง และบริสุทธิ์โดยมุ่งแสวงหากำไรที่ชอบธรรมและไม่เป็นการเบียดเบียนผู้อื่น เมื่อได้แผนงานแล้วก็ต้องบริหารงานด้วยการพูดและการกระทำที่ดีต่อพนักงานด้วย เมื่อสิ้นสุดการบริหารจะมีการประเมินผลเพื่อวัดว่าเป้าหมายที่ได้รับเป็นไปตามที่กำหนดไว้หรือไม่ ซึ่งอาจเป็นไปได้ทั้งกำไรที่มากกว่า ใกล้เคียงหรือเท่ากับ น้อยกว่าที่กำหนดไว้ หรือแม้กระทั่งขาดทุน พระพุทธศาสนาเสนอแนวทางในการรับมือว่าให้เข้าใจตามความเป็นจริงของสรรพสิ่งซึ่งตกอยู่ภายใต้กฎไตรลักษณ์และโลกธรรม ดังนั้นผู้บริหารควรตั้งสติและใช้ปัญญาพิจารณาแก้ไขปรับปรุงการบริหารต่อไป สำหรับหลักสร้างความสัมพันธ์ที่ดีระหว่างผู้บริหารและพนักงานให้เป็นไปตามหลักทศเบื่องล่างและสังคหวัตถุ ๔

๔.๑.๒ จริยธรรมทางธุรกิจของผู้บริหารที่มีต่อพนักงานในมุมมองทางพระพุทธศาสนา

๑) จริยธรรมทางธุรกิจในมุมมองทางพระพุทธศาสนา สรุปได้ว่า การที่ผู้บริหารทุกคนฝึกฝนตนเองให้ดีแล้ว คือ ฝึกตนจนมีความพร้อมทั้งด้านความรู้ความสามารถ (เก่งคิด-เก่งงาน) ควบคู่กับความรู้ทางธรรม รวมทั้งมีมนุษยสัมพันธ์ที่ดีต่อพนักงาน (เก่งคน) รู้จักให้และเสียสละสิ่งต่าง ๆ ทั้งสิ่งที่จับต้องได้และไม่ได้ เพื่อให้พนักงานมีขวัญกำลังใจที่ดี เต็มใจปฏิบัติตามคำสั่งการและทำงานอย่างมีความสุขนั้น จะทำให้เป็นที่เคารพรักของพนักงาน เป็นแบบอย่างที่ดีในการดำเนินชีวิต และสามารถจูงใจให้ปฏิบัติงานตามได้อย่างมีประสิทธิภาพ สำหรับกระบวนการบริหารตามหลักพระพุทธศาสนามีลักษณะต่อเนื่องกันเปรียบเสมือนสายน้ำ โดยที่ต้นน้ำจะเกี่ยวกับการคิดวางแผนของผู้บริหารที่ควรเริ่มต้นจากความคิดที่ดีงามเพื่อสามารถกำหนดเป้าหมาย (กำไรเป็นธรรม) และทิศทางการบริหาร (การงานที่ไม่มีโทษ), กลางน้ำจะเกี่ยวกับการดำเนินงานของผู้บริหารที่ต้องอาศัยความร่วมมือของพนักงานในการทำงานตามแผนงานที่วางไว้เพื่อบรรลุเป้าหมาย ดังนั้นผู้บริหารควรมีความสัมพันธ์ที่ดีระหว่างกันด้วย ส่วนปลายน้ำจะเกี่ยวกับการประเมินผลว่าเป้าหมายได้บรรลุผลหรือไม่ หากไม่เป็นไปตามเป้าหมายจะเกิดทุกข์ แต่ถ้าบรรลุผลก็จะเป็นสุข พระพุทธศาสนาเสนอแนะว่าให้ทำความเข้าใจในกฎธรรมชาติของสรรพสิ่งและให้ดำรงสติเพื่อใช้ปัญญาในการรับมือกับสถานการณ์ต่าง ๆ นอกจากนี้ยังให้แนวทางปฏิบัติสำหรับผู้บริหารที่มีต่อพนักงานโดยยึดหลักตามทศเบื่องล่าง

๒) มุมมองของผู้บริหารที่มีต่อพนักงาน สรุปได้ว่า ผู้บริหารพึงมองพนักงานในฐานะเป็นทรัพยากรมนุษย์ที่มีคุณค่ามากที่สุดในองค์กร เนื่องจากพนักงานมีศักดิ์ศรีหรือคุณค่าความเป็นมนุษย์ที่เท่าเทียมกัน สามารถพัฒนาฝึกฝนศักยภาพให้สูงขึ้นได้ และมีสิทธิในที่ทำงานอันชอบ

ธรรม ดังนั้นผู้บริหารควรปฏิบัติต่อพนักงานอย่างมีจริยธรรม คือ ไม่ดูหมิ่นเหยียดหยาม ไม่ใช่เป็นเครื่องมือเพื่อประโยชน์ตน ให้โอกาสในการฝึกฝนอบรมพัฒนาศักยภาพ และควรเคารพและเปิดให้พนักงานได้ใช้สิทธิต่าง ๆ ได้ตามสมควร

๓) คุณค่าที่ได้รับ สรุปได้ว่า การบริหารจริยธรรมของผู้บริหารที่มีต่อพนักงาน ก่อให้เกิดคุณค่ามากมาย ได้แก่ ด้านผู้บริหารที่ได้รับการยอมรับเชื่อถือและเป็นแบบอย่างที่ดี ด้านพนักงานจะทำงานอย่างมีความสุขและได้รับความเป็นธรรม เกิดความสำเร็จต้ององค์กรอย่างมีประสิทธิภาพ และด้านสังคมที่อนุญาตให้ธุรกิจดำเนินต่อไปในสังคมได้และทำให้ทุกฝ่ายอยู่ร่วมกันได้อย่างสงบสุข ปราศจากการเบียดเบียนกัน และเป็นการยกระดับคุณภาพชีวิตในสังคมให้เจริญยิ่งขึ้นโดยทั่วกัน

๔.๒ ข้อเสนอแนะ

๑) ข้อเสนอแนะเชิงนโยบายของภาครัฐ : ควรกำหนดนโยบายหรือมาตรการต่าง ๆ เพื่อกระตุ้นเรื่องจริยธรรมทางธุรกิจให้กับภาคธุรกิจได้ดำเนินตามมากยิ่งขึ้น เช่น ธุรกิจที่มีแนวทางการบริหารอย่างมีจริยธรรมจะได้รับการลดหย่อนค่าใช้จ่ายบางอย่างได้ (ภาษี ค่าธรรมเนียม เป็นต้น) และอาจจัดตั้งหน่วยงานพิเศษเฉพาะเพื่อเป็นศูนย์กลางสนับสนุน ส่งเสริม แนะนำ แนวทางให้กับองค์กรต่าง ๆ ให้มีจริยธรรม เช่น จัดอบรมให้ความรู้เรื่องจริยธรรมทั้งภาคทฤษฎี และภาคปฏิบัติ สนับสนุนและเสริมสร้าง “เครือข่ายธุรกิจอย่างมีจริยธรรม ” ให้เกิดขึ้นอย่างแพร่หลายในสังคม เป็นต้น

๒) ข้อเสนอแนะต่อภาคธุรกิจและประชาชน : การดำเนินธุรกิจโดยมุ่งประโยชน์ตนเป็นหลัก ไม่คำนึงถึงผู้อื่นและสังคม จะทำให้ท้ายที่สุดสังคมไม่สามารถดำรงอยู่ได้อย่างเป็นปกติสุข และเมื่อสังคมอยู่ไม่ได้ ธุรกิจซึ่งเป็นหน่วยย่อยหนึ่งในสังคมก็จะอยู่ไม่ได้เช่นเดียวกัน การบริหารอย่างมีจริยธรรมจึงเป็นสิ่งจำเป็น แม้ว่าอาจทำให้กำไรธุรกิจลดลงไปบ้าง แต่เป็นสิ่งที่ควรกระทำ เพราะสังคมส่วนรวมได้รับประโยชน์ ซึ่งมีคุณค่าที่ยิ่งใหญ่กว่าประโยชน์ตนเพียงอย่างเดียว

๓) ข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการศึกษาวิจัย : การวิจัยครั้งนี้เป็นการศึกษาจริยธรรมของผู้บริหารที่มีต่อพนักงานเพียงด้านเดียว ในการศึกษาครั้งต่อไปอาจทำศึกษาจริยธรรมของผู้บริหารที่มีต่อผู้มีส่วนได้ส่วนเสียอื่น ๆ เพื่อให้ครอบคลุมหลายประเด็น เช่น ลูกค้า คู่แข่งขัน สิ่งแวดล้อม เป็นต้น และอาจทำการสัมภาษณ์ผู้บริหารโดยตรงเพื่อศึกษาแนวทางการบริหารที่มีจริยธรรมควบคู่กับการบูรณาการหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา เพื่อให้เป็นต้นแบบที่ดีในการดำเนินธุรกิจทางเลือกใหม่แก่สังคม